

УДК 352:334.012:502.33

Приліпко Сергій Михайлович

*доктор наук з державного управління,
в.о. завідувача кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Prylipko Sergii

*Doctor of Science in Public Administration,
Acting Head of the Department of Public Administration,
Innovation Management and Extension Service
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0002-6116-328X*

Жиган Яна Віталіївна

*аспірантка кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Zhygan Yana

*Postgraduate student of the Department of Public Administration,
Innovation Management and Extension Service
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: 0009-0003-5344-2128*

DOI: 10.25313/2617-572X-2024-1-9549

РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN FORMING THE ECONOMIC POTENTIAL OF TERRITORIAL COMMUNITIES ON THE BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Анотація. У 2022 р. загальна кількість діючих суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні становила 1,73 млн. од. або 99,9% від загальної кількості в країні, включаючи 1,47 млн. фізичних осіб-підприємців. Обсяг реалізованої ними продукції (товарів, послуг) становив 7 095,6 млрд. грн або 63,8%. Чисельність зайнятих та найманих працівників у малих та середніх підприємствах налічувала по 4,0 млн. осіб або 74% від загальної їх кількості на усіх підприємствах. Це свідчить про те, що малий та середній бізнес відіграє ключову роль у формуванні економічного потенціалу територіальних громад. Від ефективності його функціонування залежать обсяги виробництва та реалізації продукції (товарів, послуг), рівень зайнятості населення, створення нових робочих місць, будівництво та модернізація виробничої й соціальної інфраструктури, обсяги сплати податків до місцевих бюджетів, реалізація інноваційних, соціальних та екологічних проєктів тощо.

Діяльність суб'єктів господарювання має зосереджуватися на раціональному поєднанні економічного інтересу, соціального відповідального бізнесу та раціонального природокористування. Для виконання визначених завдань з досягнення Цілей сталого розвитку на місцевому рівні органи публічної влади повинні залучати суб'єктів підприємництва та громадськості до співпраці з територіальною громадою на основі використання комплексного підходу до прийняття публічно-управлінських рішень. Налагодження співробітництва між суб'єктами публічного управління з дотриманням

принципів партнерства, довіри, відповідальності, інформаційної відкритості та звітності сприятиме малому та середньому бізнесу ефективно використовувати різні інструменти забезпечення сталого розвитку територій, що дозволить сформувати міцний економічний потенціал територіальних громад на довгострокову перспективу.

Ключові слова: публічне управління, суб'єкти підприємництва, малий та середній бізнес, територіальна громада, місцевий економічний розвиток, економічний потенціал, інструменти сталого розвитку територій, комплексний підхід, співробітництво, інновації.

Summary. In 2022, the total number of active small and medium-sized enterprises in Ukraine was 1.73 million units or 99.9% of the total number in the state, including 1.47 million individual entrepreneurs. The volume of products (goods, services) sold by them amounted to UAH 7,095.6 billion or 63.8%. The number of employed and hired workers in small and medium-sized enterprises was 4.0 million people each or 74% of their total number in all enterprises. This shows that small and medium-sized businesses play a key role in forming the economic potential of territorial communities. The volume of production and sale of products (goods, services), the level of population employment, the creation of new jobs, the construction and modernization of industrial and social infrastructure, the volume of tax payments to local budgets, the implementation of innovative, social and environmental projects etc. depend on the effectiveness of its functioning.

The activities of business entities should focus on a rational combination of economic interest, socially responsible business and rational nature management. In order to fulfill the defined tasks of achieving the Sustainable Development Goals at the local level, public authorities should involve business entities and the public in cooperation with the territorial community based on the use of an integrated approach to public management decision-making. Establishing cooperation between public administration subjects in compliance with the principles of partnership, trust, responsibility, information openness and reporting will promote small and medium-sized businesses to use effectively various tools for ensuring the sustainable development of territories, which will allow for the formation of a strong economic potential of territorial communities for the long-term period.

Key words: public administration, business entities, small and medium-sized businesses, territorial community, economic potential, local economic development, tools for sustainable development of territories, comprehensive approach, collaboration, innovations.

Постановка проблеми. Малий та середній бізнес відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи близько 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих працівників у суб'єктах господарювання та 37% податкових надходжень. Урядові реформи з підтримки його розвитку та функціонування передбачають реалізацію заходів, спрямованих на покращення доступу суб'єктів підприємництва до фінансів та ринків, створення відповідної інфраструктури, впровадження інновацій, розширення можливостей програм грантової підтримки тощо [1].

Відповідно до Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» 17 Цілей сталого розвитку повинні стати орієнтирами для розроблення проєктів прогнозних, програмних документів та нормативно-правових актів, що забезпечить збалансованість економічного, соціального та екологічного потенціалу держави. Врахування зазначених цілей, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» від 25 вересня 2015 року № 70/1, у формуванні й реалізації державної політики в Україні сприятиме сталому розвитку економіки, підвищенню рівня та якості життя населення [2; 3]. З урахуванням досягнення Цілей сталого розвитку діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в межах територіальних громад повинна ґрунтуватися на раціональному поєднанні економічного інтересу, соціального відповідального бізнесу, збалансованого

природокористування й охорони довкілля. Це вимагає комплексного підходу до прийняття публічно-управлінських рішень у сфері розвитку підприємництва, спрямованих на формування економічного потенціалу громад на засадах сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування економічного потенціалу громад та ролі малого й середнього бізнесу у забезпеченні сталого розвитку територій присвячена значна кількість публікацій вчених і практиків. Зокрема, Н. В. Васильєва та О. І. Васильєва зазначають про те, що розвиток територій є сталим за умови підвищення ефективності їх економічного потенціалу, досягнення повної зайнятості населення, підвищення рівня життя та дбайливого ставлення до навколишнього середовища. При цьому ефективність публічного управління залежить від взаєморозуміння органів державної виконавчої влади й органів місцевого самоврядування співпрацювати у процесі вирішення нагальних проблем сталого розвитку громад [4, с. 14]. Н. В. Сментина вважає, що у результаті проведення реформи децентралізації в Україні територіальні громади самі стають творцями економічного розвитку, а для підтримки повноцінного життєвого середовища громадян й розбудови соціальної інфраструктури владі необхідно розвивати місцеву економіку за рахунок створення й стимулювання різних видів бізнесу [5, с. 29]. На думку І. Б. Ковтун та Т. В. Терещенко, необхідність формування цілісного економічного потенціалу та забезпечення системного економічного розвитку

територій є одним із ключових питань функціонування територіальних громад. Вони переконані, що ефективна взаємодія та активна співпраця між місцевою владою, бізнесом та громадськістю створить синергетичний ефект у формуванні економічного потенціалу території, а місцевий економічний розвиток має відбуватися на засадах забезпечення соціально-економічної рівноваги та системного зростання [6, с. 3, 8]. Х. Патицька вважає, що одним з напрямів формування фінансово-економічного потенціалу територіальної громади є розвиток підприємницького середовища, який залежить від економічної політики самої громади, а виважений підхід до податкових надходжень від бізнесу має стати основним джерелом наповнення бюджетів територіальних громад [7, с. 3, 8]. На думку Н.С. Ситник та С.І. Козак, розвиток суб'єктів малого та середнього бізнесу сприяє забезпеченню внутрішнього ринку товарами та послугами, впровадженню інновацій, новітніх технологій, забезпеченню робочими місцями, стимулюванню споживання та зростанню обсягів виробництва, розв'язанню першочергових соціально-економічних проблем. Для цього постає необхідність у створенні сприятливого середовища для забезпечення їх функціонування у державі [8, с. 83]. Разом тим, у наукових дослідженнях не на достатньому рівні приділено увагу інструментам реалізації завдань з досягнення Цілей сталого розвитку, які можуть здійснюватися малим та середнім бізнесом для формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад, що потребує більш детального вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні ролі малого та середнього бізнесу у формуванні економічного потенціалу територіальних громад та обґрунтуванні інструментів забезпечення сталого розвитку територій.

Виклад основного матеріалу. Для формування економічного потенціалу територіальних громад найбільшу увагу необхідно приділити досягненню таких цілей як: подолання бідності; подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства; забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці; створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям; забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва. У досягненні зазначених Цілей сталого розвитку на місцевому рівні активну роль відіграє малий та середній бізнес, який допомагає органам публічної влади забезпечити формування економічного потенціалу територіальних громад.

Згідно ст. 55 Господарського кодексу України до суб'єктів мікропідприємництва віднесені фізичні особи-підприємці та юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 млн. євро за середньорічним курсом НБУ. До суб'єктів малого підприємництва належать вищезазначені категорії суб'єктів господарювання з кількістю працівників від 11 до 50 осіб та річним доходом в еквіваленті до 10 млн. євро. Відповідно, для суб'єктів середнього підприємництва встановлюються критерії щодо середньої кількості працівників від 51 до 250 осіб та річного доходу у розмірі суми еквіваленту вище 10, але не більше 50 млн. євро. Усі інші фізичні та юридичні особи віднесені до суб'єктів великого підприємництва [9]. Враховуючи встановлені Господарським кодексом України критерії, суб'єкти малого та середнього підприємництва, включаючи суб'єкти мікропідприємництва, належать до представників малого та середнього бізнесу.

За даними Держстату на кінець 2022 року в Україні було зареєстровано 1 732,5 тис. діючих суб'єктів підприємницької діяльності, з яких 261,9 тис. од. або 15,1% — підприємства та 1 470,6 тис. од. або 84,9% — фізичні особи-підприємці. За останні 12 років частка суб'єктів малого підприємництва з урахуванням суб'єктів мікропідприємництва становила не менше 99,0% від загальної кількості суб'єктів підприємництва в Україні. Згідно Господарського кодексу України фізичні особи-підприємці не можуть бути суб'єктами великого підприємництва, тому вони належать до суб'єктів малого та середнього підприємництва, включаючи суб'єктів мікропідприємництва. За 2010–2022 роки питома вага фізичних осіб-підприємців у загальній кількості суб'єктів підприємництва коливалася від 81,0% до 84,9%, в той час як аналогічний показник для підприємств становив від 15,1% до 19,0%. Майже усі фізичні особи-підприємці (99,0%) відносяться до представників малого бізнесу (табл. 1).

Якщо із загальної кількості суб'єктів підприємництва виокремити діючі підприємства, то у 2022 році в Україні їх налічувалося 261,9 тис. од. З них 494 од. або 0,2% — великі підприємства, 14,8 тис. од. або 5,6% — середні та 246,6 тис. од. або 78,7% — малі підприємства, включаючи 206,2 од. або 78,7% мікропідприємств від загальної їх кількості (табл. 2).

Не зважаючи на тенденцію до скорочення загальної чисельності діючих підприємств з 378,8 до 261,9 тис. од. протягом 2010–2022 років, частка середніх підприємств коливалася від 4,4% до 5,6%, малих — від 94,2% до 95,5%, в т.ч. мікропідприємств — від 78,7% до 82,4%. За досліджуваний період кількість зайнятих працівників

Таблиця 1

Кількість суб'єктів підприємництва в Україні за розмірами

Суб'єкти підприємництва	2010 р.	2015 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Суб'єкти великого підприємництва, од.	586	423	512	610	494
Суб'єкти середнього підприємництва, од.	21 343	15 510	17 946	17 811	15 037
середні підприємства, од	20 983	15 203	17 602	17 502	14 783
фізичні особи-підприємці, од.	360	307	344	309	254
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва), тис. од.	2 162,0	1 958,4	1 955,1	1 937,8	1 717,0
малі підприємства, тис. од.	357,2	327,8	355,7	352,7	246,6
фізичні особи-підприємці, тис. од.	1 804,8	1 630,6	1 599,4	1 585,1	1 470,3
Суб'єкти мікропідприємництва, тис. од	2 093,7	1 910,8	1 898,9	1 880,9	1 671,6
мікропідприємства, тис. од.	300,4	284,2	307,9	304,7	206,2
фізичні особи-підприємці, тис. од.	1 793,2	1 626,6	1 591,0	1 576,2	1 465,3
Суб'єкти підприємництва — всього, тис. од.	2 183,9	1 974,3	1 973,6	1 956,2	1 732,5
підприємства — всього, тис. од.	378,8	343,4	373,8	370,8	261,9
% до загальної к-ті суб'єктів підприємництва	17,3	17,4	18,9	19,0	15,1
фізичні особи-підприємці — всього, тис. од.	1 805,1	1 630,9	1 599,8	1 585,4	1 470,6
% до загальної к-ті суб'єктів підприємництва	82,7	82,6	81,1	81,0	84,9

Джерело: за даними Держстату України [10]

Таблиця 2

Кількість підприємств за розмірами та показники їх зайнятості

Показники	2010 р.	2015 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Кількість діючих підприємств, од.	378 810	343 440	373 822	370 834	261 924
великі підприємства, од.	586	423	512	610	494
% до загальної к-ті підприємств	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2
середні підприємства, од.	20 983	15 203	17 602	17 502	14 783
% до загальної к-ті підприємств	5,5	4,4	4,7	4,7	5,6
малі підприємства, од.	357 241	327 814	355 708	352 722	246 647
% до загальної к-ті підприємств	94,3	95,5	95,2	95,1	94,2
з них мікропідприємства, од	300 445	284 241	307 871	304 650	206 213
% до загальної к-ті підприємств	79,3	82,8	82,4	82,2	78,7
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	7 958,2	5 889,7	6 366,1	7 958,2	5 382,4
середні підприємства, тис. осіб	3 393,3	2 604,7	3 088,4	3 393,3	2 582,8
% до загальної к-ті зайнятих працівників	42,6	44,2	48,5	42,6	48,0
малі підприємства, тис. осіб	2 164,6	1 576,4	1 703,1	2 164,6	1 429,7
% до загальної к-ті зайнятих працівників	27,2	26,8	26,8	27,2	26,6
з них мікропідприємства, тис. осіб	832,6	691,4	721,7	832,6	583,6
% до загальної к-ті зайнятих працівників	10,5	11,7	11,3	10,5	10,8
Кількість найманих працівників, тис. осіб	7 836,4	5 778,1	6 288,4	6 289,7	5 335,1
середні підприємства, тис. осіб	3 392,4	2 603,2	3 086,9	2 966,5	2 581,5
% до загальної к-ті найманих працівників	43,3	45,0	49,1	47,2	48,4
малі підприємства, тис. осіб	2 043,7	1 466,3	1 626,9	1 674,5	1 383,7
% до загальної к-ті найманих працівників	26,1	25,4	25,9	26,6	25,9
з них мікропідприємства, тис. осіб	762,0	587,8	650,9	681,0	541,9
% до загальної к-ті найманих працівників	9,7	10,2	10,4	10,9	10,2

Джерело: за даними Держстату України [10]

в середніх підприємствах становила від 2,6 до 3,4 млн. осіб (від 48,0 до 48,5% від загальної кількості зайнятих працівників); в малих підприємствах — від 1,4 до 2,2 млн. осіб (від 26,6% до 27,2% від загальної кількості зайнятих працівників). Відповідно, кількість найманих працівників в середніх підприємствах становила від 2,6 до 3,4 млн. осіб, в малих підприємствах — від 1,4 до 2,0 млн. осіб. У 2022 році загальна кількість зайнятих та найнятих працівників у середніх та малих підприємствах становила по 4,0 млн. осіб або відповідно 74,5% та 74,3% від загальної їх кількості на усіх підприємствах.

У 2022 році загальний обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) усіма діючими 1,73 млн. суб'єктами підприємництва становив 11 119,9 млрд. грн, з яких 7 095,6 млрд. грн або 63,8% належав суб'єктам середнього та малого підприємництва. Аналіз розподілу обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) між суб'єктами підприємництва свідчить, що 14,8 тис. діючих середніх підприємств, що складає 5,6% від загальної кількості підприємств, забезпечили надходження обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) у розмірі 4 906,8 млрд. грн або 44,5%. Відповідно, обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) 246,6 тис. діючих малих підприємств, що складає 94,2% від загальної кількості підприємств в Україні, становив 2 101,9 млрд. грн або 19,1%. Хоча чисельність фізичних осіб-підприємців складає 1,47 млн. од. або 84,9% у загальній кількості підприємництва, обсяг реалізованої ними продукції (товарів, послуг) становив лише 86,9 млрд. грн або 1,2% від загального обсягу реалізації суб'єктами середнього та малого підприємництва (табл. 3).

Таким чином, станом на кінець 2022 року загальна кількість діючих суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні становила 1,73 млн. од. або 99,9%, включаючи 1,47 млн. фізичних осіб-підприємців або відповідно 84,9% від загальної кількості суб'єктів бізнесу. У розрізі

підприємств загальна кількість малих та середніх підприємств налічувала 261,4 тис. од. або 99,8%, чисельність зайнятих працівників становила 4,01 млн. осіб або 74,5%, найманих працівників — відповідно 3,97 млн. осіб або 74,3% від загальної їх кількості на усіх підприємствах. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами середнього та малого підприємництва становив 7 095,6 млрд. грн або 63,8% від загального її обсягу в Україні. Це свідчить, що малий та середній бізнес відіграє значну роль у формуванні економічного потенціалу територіальних громад.

У Довіднику для підприємців на порталі «Дія. Бізнес» [11] зазначені завдання з досягнення Цілей сталого розвитку та інструменти залучення суб'єктів підприємництва до їх реалізації у співпраці з органами публічної влади на місцевому та регіональному рівнях. Зокрема, економічне зростання та добробут населення є важливим орієнтиром сталого розвитку територіальних громад. На місцевий економічний розвиток впливає збільшення частки доданої вартості продукції чи послуг, що сприятиме залученню додаткової кількості працівників, зростання фонду заробітної плати та, відповідно, обсягів надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевого бюджету. Найбільш актуальними залишаються питання ефективності малого та середнього бізнесу, підвищення рівня зайнятості населення та продуктивності праці працівників. Основними завданнями для суб'єктів підприємництва є забезпечення стійкого зростання ВВП на основі розвитку інновацій, модернізації виробництва, зростання експортного потенціалу, забезпечення високотехнологічних конкурентних виробництв. Запровадження інноваційних технологій в АПК, енергетиці, транспорті та промисловості забезпечить вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Модернізація та будівництво нової інфраструктури є передумовою формування економічного потенціалу територій, а успішний

Таблиця 3

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами малого та середнього підприємництва у 2022 році

Суб'єкти підприємництва	Всього		у т.ч.			
			підприємства		фізичні особи-підприємці	
	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%
Суб'єкти великого підприємництва	4024,3	36,2	4024,3	36,5	-	-
Суб'єкти середнього та малого підприємництва	7095,6	63,8	7008,7	63,5	86,9	100,0
у т.ч. суб'єкти середнього підприємництва	4938,6	44,4	4906,8	44,5	31,8	36,6
суб'єкти малого підприємництва	2157,0	19,4	2101,9	19,1	55,1	63,4
з них суб'єкти мікропідприємництва	704,0	6,3	672,9	6,1	31,2	35,9
Суб'єкти підприємництва — всього	11119,9	100,0	11033,0	100,0	86,9	100,0

Джерело: за даними Держстату України [10]

розвиток бізнесу можливий через розширення державно-приватного партнерства.

Якість освіти впливає на рівень добробуту суспільства. Можливість навчання кожної людини впродовж життя оновлює людський капітал відповідно до викликів сьогодення, що у подальшому сприятиме розвитку економічного потенціалу територій. Для цього представники малого та середнього бізнесу можуть використовувати такі інструменти розвитку як: організовувати підвищення кваліфікації співробітників, стимулювати їх участь у тренінгах, фінансово заохочувати працівників за здобуття персональних сертифікатів, створювати корпоративні навчання та освітній контент про діяльність компанії.

Для подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння розвитку сільського господарства першочерговими завданнями є підвищення продуктивності сільського господарства на основі впровадження ресурсозберігаючих інноваційних технологій, збереження родючості ґрунтів, забезпечення доступності збалансованого харчування для всіх верств населення. Для реалізації визначених завдань представники бізнесу повинні долучатись до процесів впровадження сталих підходів до виробництва харчових продуктів, підтримувати місцевих виробників органічної продукції, надавати вразливим верствам населення допомогу продовольством, рекламувати здоровий спосіб харчування. Для досягнення Цілі сталого розвитку щодо відповідального виробництва та споживання представникам бізнес-середовища необхідно запровадити модель зниження ресурсоемності у процесі виробництва продукції і послуг, стимулювати споживачів до повернення тари й повторного використання упаковки, їх переробки або утилізації через різні програми лояльності.

З метою подолання бідності основними завданнями є збільшення рівня охоплення бідного населення адресними програмами та підвищення життєстійкості соціально вразливих верств населення. Для зменшення рівня та подальшого уникнення такого явища суттєвим інструментом підприємців є збільшення частки співробітників з соціально незахищених верств населення, офіційна сплата соціальних внесків, впровадження програми підтримки багатодітних співробітників, взяття соціальних та медичних закладів під патронатну опіку, запровадження ініціатив системної благодійності тощо.

Формування економічного потенціалу територіальних громад на засадах сталого розвитку є постійним процесом, який передбачає комплексний підхід до прийняття публічно-управлінських рішень спільними зусиллями органів публічної влади, представників бізнесу та громадськості. У процесі співпраці з усіма стейкхолдерами публічні службовці повинні досконало знати законодавчу базу, володіти аналітичним мисленням, на основі

системного аналізу приймати економічно обґрунтовані та соціально відповідальні управлінські рішення в умовах змін та інновацій, ініціювати та брати участь у розробці програм підтримки малого та середнього бізнесу, налагоджувати комунікаційні зв'язки на основі сучасних інформаційних технологій, проявляти лідерські якості, організовувати роботу та контролювати її виконання [12].

Співробітництво між суб'єктами публічного управління з дотриманням принципів партнерства, довіри, відповідальності, інформаційної відкритості та звітності зумовить суб'єктів малого та середнього підприємництва постійно сприяти розвитку економічного потенціалу територіальних громад, максимально використовувати інструменти реалізації інноваційних, соціальних та екологічних проєктів, забезпечувати підвищення якості життя та добробуту населення. Місцеві, регіональні та державні програми підтримки малого та середнього бізнесу повинні стимулювати суб'єкти господарювання активно брати участь у зміцненні й розвитку економічного потенціалу територіальних громад на засадах сталого розвитку, заохочувати їх до довготривалого співробітництва з органами публічної влади, сприяти впровадженню енергоефективних технологій та збереженню довкілля.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Малий та середній бізнес, що налічує 1,73 млн. суб'єктів підприємництва, відіграє вагомий роль у формуванні економічного потенціалу територіальних громад. Від ефективності його функціонування залежить зростання обсягів виробництва та реалізації продукції (товарів, послуг), підвищення рівня зайнятості населення та створення нових робочих місць, будівництво та модернізація виробничої й соціальної інфраструктури, обсяги сплати податків до місцевих бюджетів, реалізація інноваційних, соціальних та екологічних проєктів. Діяльність суб'єктів господарювання повинна зосереджуватися на співробітництві з іншими партнерами, поєднанні економічного інтересу, соціального відповідального бізнесу та раціонального природокористування. Для цього органам публічної влади необхідно використовувати комплексний підхід до прийняття публічно-управлінських рішень спільно з представниками бізнесу та громадськості. У процесі реалізації реформи децентралізації суб'єкти владних відносин повинні запропонувати бізнесу використовувати спільні інструменти забезпечення сталого розвитку територій, що дозволить сформувати міцний економічний потенціал територіальних громад на довгострокову перспективу.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у вивченні механізмів залучення суб'єктів малого та середнього підприємництва до розвитку економічного потенціалу територіальних громад з урахуванням інструментів реалізації Цілей сталого розвитку.

Література

1. Підтримка малого і середнього підприємництва. *Урядовий портал*. URL: <http://surl.li/ohsi> (дата звернення: 09.01.2024).
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 10.12.2023).
3. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. № 70/1. *Організація Об'єднаних Націй*. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (дата звернення: 10.12.2023).
4. Васильєва Н., Васильєва О., Приліпко С. Публічне управління сталим розвитком територій. *ЛОГОС*. 2020. С. 12–14. doi: <https://doi.org/10.36074/24.04.2020.v2.03>.
5. Сментина Н. В. Економічний профіль територіальної громади як інструмент активізації місцевого економічного розвитку. *Академічний огляд*. 2020. № 2 (53). С. 29–37.
6. Ковтун І. Б., Терещенко Т. В. Теоретичні аспекти формування економічного потенціалу територіальної громади: синергетичний підхід. *Наука, технології, інновації*. 2021. № 3. С. 3–9.
7. Патицька Х. Фінансово-економічний потенціал територіальних громад: механізми функціонування та активізації: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2019. 209 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
8. Ситник Н. С., Козак С. І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26 (1). С. 83–87.
9. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.12.2023).
10. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за 2022 рік. Статистичний збірник. *Державна служба статистики України*. Київ, 2023. 120 с.
11. Довідник для підприємців «Цілі сталого розвитку». *Портал «Дія. Бізнес»*. URL: <https://business.dia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals> (дата звернення: 10.12.2023).
12. Prylipko S. M., Vasylieva N. V., Vasylieva O. I., Kapitanets S. V., Fatkhutdinova O. V. Approaches to the formation of Public Administration in the Context of Decentralization Reform in Ukraine. *Cuestiones Politicas*. 2020. Vol. 38, N°m. 66, Especial (1era parte). P. 301–320. doi: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.38e.19o>.

References

1. Support of small and medium-sized enterprises [Pidtrymka maloho i serednoho pidpriemnytstva]. *Uriadovyi portal*. URL: <http://surl.li/ohsi> [in Ukrainian].
2. About the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 30.09.2019 № 722/2019 [Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Decree of the President of Ukraine dated September 30, 2019 No. 722/2019]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official webportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].
3. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development: Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON vid 25 veresnia 2015 r. № 70/1 [Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denniy u sferi staloho rozvytku do 2030 roku: Resolution of the UN General Assembly dated September 25, 2015 No. 70/1]. *United Nations*. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf (Accessed 10 December 2023) [in Ukrainian].
4. Vasylieva, N., Vasylieva, O., & Prylipko, S. (2020). Public administration of sustainable development of territories [Publichne upravlinnia stalym rozvytkom terytorii]. *ЛОГОС*, 12–14. doi: <https://doi.org/10.36074/24.04.2020.v2.03> [in Ukrainian].
5. Smentina, N. V. (2020). Economic profile of the territorial community as a tool for activation of local economic development [Ekonomichnyi profil terytorialnoi hromady yak instrument aktyvizatsii mistsevoho ekonomichnoho rozvytku]. *Akademichniy ohliad*, 2 (53), 29–37 [in Ukrainian].
6. Kovtun, I. B., & Tereshchenko, T. V. (2021). Theoretical aspects of the formation of the economic potential of the territorial community: a synergistic approach [Teoretychni aspekty formuvannia ekonomichnoho potentsialu terytorialnoi hromady: synerhetychniy pidkhid]. *Nauka, tekhnologii, innovatsii*, 3, 3–9 [in Ukrainian].
7. Patytska, H. (2019). Financial and economic potential of territorial communities: mechanisms of functioning and activation: monograph [Finansovo-ekonomichnyi potentsial terytorialnykh hromad: mekhanizmy funktsionuvania ta aktyvizatsii: monohrafiia]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv (Seriiia «Problemy rehionalnoho rozvytku») [in Ukrainian].

8. Sytnyk, N.S., & Kozak, S.I. (2018). The role of small and medium-sized businesses at the current stage of development of the economy of Ukraine [Rol maloho ta serednoho biznesu na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrainy]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 26 (1), 83–87 [in Ukrainian].

9. Economic Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 436-IV. [Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 436-IV]. (2003). *The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].

10. Activities of subjects of large, medium, small and micro enterprises for 2022. [Diialnist subiektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikropidpriemnytstva za 2022 rik]. (2023). Statystychnyi zbirnyk. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv [in Ukrainian].

11. Handbook for entrepreneurs “Goals of sustainable development”. [Dovidnyk dlia pidpriiemtsiv “Tsili staloho rozvytku”]. *Portal “Diia. Biznes”*. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals> [in Ukrainian].

12. Prylipko, S. M., Vasylieva, N. V., Vasylieva, O. I., Kapitanets, S. V., & Fatkhutdinova, O. V. (2020). Approaches to the formation of Public Administration in the Context of Decentralization Reform in Ukraine. *Cuestiones Politicas*, 38, 66, Especial (1era parte), 301–320. doi: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.38e.19o>.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2024